

לעילוי
נשמת

ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשובה
רוסת גדולה
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר דל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ע"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 396

ראש השנה י"ט-כ"ה

בס"ד, ג' טבת תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ שלא יתרגל השטן
- ◆ מתי הונהג "לוח השנה" שבידינו?
- ◆ ברכת הלבנה - עד מתי?
- ◆ חשבון הלוח העברי - על פי ה"מולד הממוצע"

- ◆ ערבוב השטן בתקיעות חודש אלול
- ◆ ייחודו של חודש אלול
- ◆ קול תקיעת הגאולה
- ◆ מדוע אין מברכים את חודש תשרי?

דף ט"ז/כדי לערבב השטן

ערבוב השטן בתקיעות חודש אלול

זה דורות נפוץ המנהג בקהילות אשכנז, לתקוע בשופר בחודש אלול. מה מקורו של מנהג זה?

עיון בכתבי הראשונים מעלה, כי מקור המנהג הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ה / מ"ו - מהדורות שונות), שם נאמר לפי גירסאות אחדות נאמר כך: "התקינו חכמים שיהיו תוקעים בשופר בראש חודש אלול בכל שנה ושנה" (כך הנוסח לפנינו, וכן הוא ב"שבלי הלקט" להלכות ראש חודש סימן רפ"א, ב"כלבו" סימן ס"ה, וב"אורחות חיים" ה"ל ראש השנה אות א', ועוד). ואילו הרא"ש (פרק ב' סימן י"ד) והטור (סימן תקפ"א), מביאים גירסה: "שיהיו תוקעים בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש".

שני מנהגים: אכן, שני מנהגים היו. בקהילות מסוימות תקעו בראש חודש אלול בלבד, ודווקא ביום הראשון של ראש חודש - ל' באב (דעת זקנים מבעלי התוספות עקב ה'א), ובקהילות אחרות נהגו כמנהג הרווח היום, לתקוע בכל יום מימי חודש אלול, החל מן היום השני של ראש חודש אלול (ראה "משנה ברורה" שם סי"ג, אולם ראה ב"לבוש" שארבעים יום הם מל' באב).

ייחודו של חודש אלול: על ייחודו של ראש חודש אלול מבואר בפרקי דרבי אליעזר, כי בעלייתו הראשונה של משה רבינו ע"ה להר סיני, טעו ישראל במניין הימים, עד שהגיעו לידי חטא העגל, שסברו כי לא יירד משה יותר מן ההר ואמרו "קום עשה לנו אלהים אשר ילך לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים - לא ידענו מה היה לו". לפיכך, כשעלה משה בפעם השנייה, לקבל את הלוחות השניים, העבירו שופר במחנה, למען דעת כי מיום זה מתחיל מניין ארבעים הימים שיששה בהר. לזכר תקיעה זו, עליה נאמר כי "הקב"ה נתעלה באותו היום באותו שופר" (פרקי דרבי אליעזר שם), תוקעים בשופר ביום ראש חודש אלול.

אולם, היו שלמדו מן הנאמר בפרקי דרבי אליעזר, כי בראש חודש אלול **מתחילים** לתקוע, וממשיכים כך במשך כל ימי החודש. לדעתם, כשם שהתקיעה למרגלות הר סיני, בראש חודש אלול, נועדה למנוע את השנות הטעות שהובילה לחטא העגל, כך יש לתקוע בחודש אלול, לעורר את העם לתשובה ולהפרישם מן החטא (ראה ראב"ה ח"ב ר"ה סי' תקמ"ג עמ' 239, וכן הוא בראשונים נוספים, ע"י קובץ אור ישראל לג עמוד קא).

בראשונים (רא"ש וטור שם ועוד) מובא טעם נוסף לתקיעה בחודש אלול, שמקורו בדברי גמרתנו המתייחסת לתקיעת שופר בראש השנה, שתוקעים לפני תפילת מוסף [תקיעות דמיושב] ובתוך תפילת מוסף [תקיעות דמעומד]. הגמרא אומרת, כי התקיעה בשופר נועדה "לערבב את השטן". כאן חפצים אנו להבין, ערבוב שטן זה, מה טיבו.

"ערבוב השטן" - הכנעת היצר הרע: ובכן, רש"י (ד"ה "כדי לערבב") מפרש: "שלא ישטין. כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתמין דבריו". הוי אומר, זכות חיבוב

דבר העיון

"מי לה' - אלי!!!"

קריאת הנצח שהשמיע המנהיג משה רבינו במדבר סיני, מהדהדת ומתגלגלת כרעם אדיר מדור לדור: "מי לה' - אלי!!!".

משה רבינו ירד מהר סיני ושני לוחות הברית בידו, וירא את העם מחוללים סביב עגל הזהב אשר עשו להם. "ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר: מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי", והם מסרו את נפשם על קדושת ה', עשו את אשר ציווה משה וטיהרו את העם מן הטומאה.

שנים חלפו, ושוב נזקקו יהודים מעטים להתגבר נגד רוח העוועים שנשבה בעם, ההתייוונות, ומסרו את נפשם למלחמת קודש. מי לה' אלי.

★ ★ ★

סיפר הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל, רב בקהילת קהל עדת ישורון בארצות הברית, כי בערוב ימיו של רבינו הגאון רבי ישראל מאיר הכהן מראדין זכר צדיק לברכה, הוא נכנס אל ביתו הדל כדי להתברך מפיו.

הרכנתי את ראשי וביקשתי לשמוע ברכה, אך הוא שאל: "הכהן אתה, לוי, או ישראל?".

"**ישראל**", השבתי בפליאה, ולא ירדתי לסוף דעתו.

ה"חפץ חיים" זצ"ל הוסיף ואמר: יודע אתה, אני כהן. בעזרת ה' כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, יעלו כל היהודים

עילוי נשמת

ה"ר **מנשה לורנצי** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע א' טבת תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידו ה"ר **יוסף יהודה לורנצי** ומשפ"י שיחיו - רמת גן

עילוי נשמת

מרת **דבורה גרוס** ע"ה
ב"ר יששכר דוב ז"ל
נלב"ע ד' טבת תשס"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידו
ר' **חיים גרוס** הי"ו - ניו יורק

עילוי נשמת

ה"ר **חיים שמואל פרקש** ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל
נלב"ע ו' טבת תשל"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו האחים ר' **רפאל יהודה פרקש** ומשפחותיהם שיחיו

לעילוי נשמת

ה"ר **אריה אבן ארי** ז"ל ב"ר דניאל ז"ל
נלב"ע כ"ח חשוון תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת אדם

המצווה מגינה על ישראל. הרשב"א בסוגייתנו מביא שיש מפרשים, כי ערבוב השטן הוא הכנעת היצר הרע. כלומר, השטן הוא יצר הרע, כדברי ריש לקיש (בבא בתרא טז/א) ותכלית השופר לעורר את הלבבות לחזור בתשובה וכך לבלבל ולהכניע את היצר הרע. פירוש זה הולם את הדברים הנזכרים לעיל, שתקיעת השופר נועדה לעורר את הלבבות ולהרבות זכות ישראל.

קול תקיעת הגאולה: ברם, בראשונים נזכרו טעמים נוספים, על פי סודות קדושים שבסתרי הקבלה, כגון, פירושו של בעל הערוך המובא בבעלי התוספות (ד"ה "כדי לערבב"), שכשישמע השטן את קול השופר, יחשוב כי זהו קול התקיעה המבשרת על בוא הגאולה ומכך יתבלבל ולא יהא לו פנאי להשטין על ישראל. בדרך זו יש ראשונים שכתבו, כי יש לתקוע בחודש אלול, כדי לערבב את השטן כדי "שלא יבין מתי יהיה ראש השנה, ולא יקטרג" (מהר"א קלוזנר בספר מנהגים דיני סליחות עמ' א').

מדוע אין מברכים את חודש תשרי? המהר"א קלוזנר (שם) קושר מנהגים נוספים ל"ערבוב השטן". לדבריו, אין מברכים את ראש חודש תשרי בשבת שלפניו, כנהוג ביתר החודשים - כדי להעלים מן השטן את זמן ראש חודש תשרי ולבלבלו. כמו כן, אין תוקעים ביום האחרון של אלול, בערב ראש השנה, כדי שיחשוב כי ראש השנה חלף עבר לו. זאת ועוד, את מחזור פרשיות התורה הנקראות מידי שבת, אין מתחילים בראש השנה, בתחילת השנה - כדי לבלבלו, שלא יבין מתי מתחילה השנה. **שלא יתרגל השטן:** הטעם המשמש את מהר"א קלוזנר כדי להסביר מדוע תוקעים בשופר בכל חודש אלול, הוא גם טעמים של ראשונים אחרים כדי לנמק, מדוע... אין ראוי לתקוע כלל בחודש אלול. בשם רבי משה מלוטרא מובא, כי מאחר שבתקיעת השופר בראש השנה השטן נבהל ומתבלבל, אם יתקעו בכל ימי חודש אלול, יתרגל לדבר ולא יבהל ולפיכך ראוי שלא לתקוע כלל.

מטעם זה הורה המהר"ם מרוטנבורג להפסיק לתקוע בשופר בחודש אלול שלושה ימים לפני ראש השנה כדי שלא יתרגל השטן לקול השופר שלושים יום רצופים "ואז אין יכולים לערבבו להבהילו, אבל כשחוזרים ותוקעים ביום הדין אז נרתע מלקטרג" (כונתו שיש להפסיק שלושה ימים המבטלים את ההרגל המועט של עשרים וששה יום) [סדר ריינוס לערב ראש השנה, עמ' 37, מובא בקובץ הני"ל עמוד ק"כ]. מנהג זה להפסיק שלושה ימים לפני ראש השנה, מובא רבות בפוסקים (ראה מהרי"ל, מהדורת מכון ירושלים עמוד ר"ס, ועוד רבים), אבל אינו נוהג כיום. מנהג נוסף שהתקבל הוא לתקוע בחודש אלול ביום ובליילה (כך מובא ברא"ש ובטור שם, וכבר הוזכר זאת ברמ"א סימן תקפ"א).

מנהג נוסף היה לתקוע במשך ארבעים יום - עד יום הכיפורים (רוקח סימן ר"ז עמוד צ"ט). כן היו שנהגו לתקוע תשרי'ת תש"ת תר"ת (דברי קהלת מנהגי פרנקפורט עמוד 120), ולדעת הר"ח (סימן תקצ"ב אות ג) כן ראוי לנהוג, ויש עדות חסידיות שנהגות כן עד היום (ראה בקובץ הני"ל עמוד ק"ח).

מתי הונהג "לוח השנה" שבידינו?

במסכתנו אנו לומדים בהרחבה על קידוש החודש על ידי בית דין, לאחר שהעידו בפניהם עדים כי ראו את הלבנה.

כיום מבוססת קביעות השנה וחודשיה על כללים מסודרים (ראה רמב"ם הלכות קידוש החודש פרקים ו' ז' ח' וטור או"ח סימן תכ"ז-ח'). אין עוד התייחסות לראיית הלבנה, אלא זמן ה"מולד" הוא הקובע תוך התחשבות בכללים שונים (כגון, באיזה ימים יתכן שיחול ראש השנה, מתי חודשי חשוון וכסליו מלאים ומתי חסרים).

מתי הונהג הלוח?
חז"ל לא הזכירו דבר על כך. הרשב"א (שו"ת ח"ד סי' רנ"ד) כותב, כי "קבלה היא בידינו שהסדר הזה תקנו הלל בנו של רבינו הקדוש, אבל לא ידעתי שום מקור לדבר זה".

הלל זה היה אמורא ושימש בנשיאות [אגב, יש להעיר, שנשמטה שורה ברשב"א, והלל מתקן הלוח אינו בנו של רבי יהודה הנשיא, אלא בן רבי יהודה נשיאה שהוא בן בנו של רבינו הקדוש, או שמא אף בן נכד נכדו של רבי יהודה נשיאה. הללו שימשו בנשיאות בן אחר בן מימי הלל הזקן. שו"ת התשב"ץ הוצאת מכון ירושלים, נספח עמוד תי"ג הערה 34].

המקור הראשון לכך שהלל הוא מתקן הלוח, הם דבריו של רבי אברהם בן רבי חייא הנשיא, מקדמוני הראשונים, שנודע בעיקר בספריו שבענייני תכונה. בספרו, ספר העיבור (מאמר ג' שער ז'), הוא מביא תשובת רב האי גאון שסדר הלוח וכלליו מסורים בידינו משנת ד'קיי"ט [לפני כ-1650 שנה], ונתקנו על ידי הלל. אף הרמב"ן (בספר הזכות לגיטין ל"א מדפי הר"י) כותב כן ומסביר, שבאותה עת בטלה הסנהדרין בארץ ישראל ופסקו הדיינים המומחים, ולפיכך תיקן הלל לוח לדורות.

הרמב"ם (הלכות קידוש החודש פרק ה' הלכה ג') כותב, כי אותו זמן היה בסוף תקופת אביי ורבא [נשפטרו בשנים ד'צ"ח וד'ק"ג, כאמור באגרת רב שרירא גאון]. אכן, בגמרא מוכח שעוד בימי אביי ורבא קידשו על פי הראייה; בגמרתנו (כ"א/א) נאמר, שרבא הסתפק אימתי יום הכיפורים. כמו כן נאמר במסכת תענית (כ"ט/ב), שבימי אביי חל תשעה באב בערב שבת, דבר שהוא בלתי אפשרי על פי הלוח שלנו ("אור שמח" על הרמב"ם שם).

מהו תוקפו של הלוח שבידינו? בתוקפה ובמהותה של שיטת קביעת החודשים על פי הלוח, נחלקו הראשונים. לדעת הרמב"ם (הלכות קידוש החודש, פרק ה' הלכה ב'), שתי הלכות נמסרו למשה רבינו בסיני: כאשר יש סנהדרין - נקבע החודש על פי ראיית העדים,

ירושלים. השמחה תהא רבה. עול הגויים ייפרק מעל צווארנו, כל העם יתאחד על אדמתו, והעיקר - השכינה הקדושה תשוב לשרות בבית המקדש. והיה ביום ההוא, ישעטו הכל אל עבר שערי בית המקדש, שם יעמדו שוערים ויבדקו את כל המבקשים להכנס. לי יתנו להכנס, אך לך, יקירי, לא יתנו להכנס. אתה תשאר בחוץ.

עוד אנשים רבים ייאצו להשאר מחוץ לשוערים, ובלבם תכרסם כמיהה גדולה ונוראה, לשהות בבית המקדש בשוב ה' את שיבת ציון. אך לא. הכהנים יכנסו, וגם יעבדו את עבודת המקדש, יקריבו קרבנות לבורא עולם, ואתה עם כל הישראלים שאינם כהנים, תישארו בחוץ.

מדוע!?

היודע אתה מה הסיבה לכך!?

ובכן, שורשם של דברים נעוץ בתחילת דרכנו כאומה.

לפני שלשת אלפי שנה, אבות אבותי, בני שבט לוי, הזדרזו מיד לשמע קריאתו של משה רבינו, "מי לה' אלי". אבותיך - לא הצטרפו. מיני אז, זכו אבותי במעלת הכהונה.

השומע אתה, בחור!?

מפני מה אני מספר לך כל זאת? לפי שלכל יהודי נקרים רגעים מיוחדים בחייו, בהם הוא שומע קול פנימי המפעם בו ומהדהד בקרבו, "מי לה' אלי!", לבוא ולהצטרף לדבר שבקדושה, לסייע, להשתתף, להיות חלק מדבר קדוש שצריך להתמסר עבורו, להתאמץ, לטרוח. ביום מן הימים, כשקריאה שכזו תצא מתוכך אל-כך - ידידי הצעיר! חושה - אל תעמוד! אל תשוב אל השגיאה ההיא. רוח מיד לקול הקריאה, ממש את הכוחות המפעפעים בך בו ברגע, לקדש את שמו יתברך, למלא את ייעודך עלי אדמות כיציר כפיו של הקב"ה, בן לעם סגולה.

רוץ לקול הקריאה!

★ ★ ★

בימי החנוכה, הדברים מקבלים משנה תוקף.

אין הדברים מכוונים לכך שעלינו ליטול חרב ורומח, אלא... דף גמרא.

אמר פעם אחד מגדולי ישראל, כי למות על קידוש ה' - דבר גדול ונורא הוא. אך לא פחות מכך נעלה - לחיות על קידוש ה'.

בימינו הדברים קונים חיות מרהיבה, עת רבבות יהודים העמלים לפרנסתם, גוזרים מיום עבודתם, מחוררים אותם, כדי לפנות זמן ללימוד התורה, כמו גם יהודים המסיימים את יום עבודתם רווי העמל ומשתתפים בשיעור תורה. הרי הם מקדשים את שמו יתברך, במסירות נפש למען התורה וקונים לעצמם חיי נצח.

זהו מאבק יום-יומי, בו מנצחים רבבות יהודים בקרב לא פשוט, ומגרונם של רבבות יהודים אלה עולה הקריאה, "מי לה' אלי". כל איש אשר חפצה נששו להתענג על זיו התורה, ליהנות מצופה, להצטרף אל הלגיון האדיר שקבע עצמו במסורות של אהבה לתורתנו הקדושה - מוזמן. כעת!

לבידור על שיעור הדף היומי הקרוב לאיזור מגורידך, או להקמת שיעור הדף היומי, הנך מוזמן לפנות למוקד "מאורות

הדף היומי" 1-800-20-33-11

המעוניין לזכות את הרבים בסידור מעניין או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 93-67-570-03 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

דף כא/ב ביקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת **שלמה או למשה?**

חכמי אשכנז פירשו דרך צחות, כי שלמה חפץ לדעת טעם פרה אדומה, וסבר כי יש רמז בפסוק שטעמו יתגלה לו: "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת", ראשי התיבות הן **"שלמה"**.

אולם בת הקול אמרה לו שאף שיש כאן רמז בראשי תיבות, כמו שסבר, אבל "כתוב יושר דברי אמת", יש לקרוא את הכתוב **ישו** לפי הסדר, ואז ראשי התיבות הם **"למשה"**... (פתח עינים, לחיד"א).

דף כה/א אתם אפילו שוגגין

בנים שוגגים ומזידים

אמר רבי מרדכי מקוזמיר: אם את הפסוק "אשר תקראו אותם", דרשו חז"ל **"אתם** אפילו שוגגים **אתם** אפילו מזידים", על אחת כמה וכמה שאת הפסוק **"בנים אתם לה' אלוקיכם"**, שנאמר בו אתם במפורש, וודאי שיש לדרוש **"אתם** אפילו שוגגים **אתם** אפילו מזידים"...

דף כז/ב השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך... שקול יהיבך ושדי אגמלאי.

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך

למה הדבר דומה? אמר המגיד מדובנא: לאדם שהלך בדרך ומשא על כתפו. לפתע חלפה עגלה רתומה לשני סוסים. נפנף לעגלון, והלה עצר לו והעלהו.

בעודם נוסעים, ראה העגלון והנה עדיין משאר של היהודי מונח על כתפו.

- **אחי**, פנה אליו ושאלו, מדוע לא תניח את המשא על רצפת העגלה?

- **הלא** תבין, די לי שאני מעמיס את עצמי וכובד משקלי על העגלה, אינני חפץ להעמיס עליה גם את כובד המשא...

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע הספר

"להנחיל אהבי יש"

על מסכת ראש - השנה

ובו הערות והארות וביאורים על סדר הדף מבעל המחבר להנחיל אהבי יש עמ"ס ברכות מ"ק חגיגה

ניתן להשיג בטל: 02-5868090

הפצה ראשית אור הספר טל: 02-5377790

הספר ישלח לבייתם של מגידי שיעורים שרכשו את ערכת ספרי העזר עמ"ס ביצה-ראש השנה

בשטומ"צ הופיע

לוח **"דבר בעתו"** ה'תשס"ז

מידע מגוון ב-1488 עמודים גדושים

- **זמנים מדויקים** בארץ ובחול
- **הלכות ומנהגים** לכל עדות ישראל
- **דברי הימים** ומאורעות עם ישראל
- **מעשה בראשית**, אלמנך צבא השמים
- **יבנה המקדש**, בזמן שביהמ"ק קיים
- **קרבה שנת השבע**, הלכות שמיטה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

או: לוח "דבר בעתו", ת.ד. 1119 ב"ב 51111

וכאשר אין סנהדרין - ייקבע הדבר על פי חשבון המולד תוך התאמת חודשי הלבנה לשנת החמה [עיי"ש ברמב"ם סוף פרק ה' ובספר המצוות מצוות עשה קנ"ג, שקביעת החשבון תלוייה בבני ארץ ישראל, וראה ב"משך חכמה" פרשת בא את ביאורם של הדברים].

כמבואר בהרחבה ב"מבוא אסטרונומי למסכת ראש השנה" שבגמרות שבהוצאת "מאורות הדף היומי", חשבון לוח השנה שקבע הלל מבוסס על כללים רבים, ביניהם, למשל, "מולד זקן בל תדרוש", היינו: אם מולד הלבנה חל אחר חצות היום, אין קובעים את ראש השנה ליום זה, אלא ליום המחרת [מולד "זקן" מלשון שגולד כשהיום כבר זקן ותשוש].

עלינו לברר, איפוא, אם גם כללים אלה נמסרו למשה מסיני, שעל פיהם יחשבו את קביעת החודשים, או שמא הלכה זו קובעת, כי כאשר אין בית דין סמוכים בארץ ישראל הראויים לקדש חודשים, ייקבע החודש על פי חשבון, באופן שיגיעו לתוצאות הנדרשות, היינו: שחג הפסח יחול באביב וכדומה, אך הכללים הידועים, על פיהם סודר לוח השנה שבידינו, לא נמסרו בהלכה למשה מסיני אלא חכמי ישראל הם שקבעום כדי ליצור תבנית קבועה של חשבון החודשים.

ובכן, בנידון זה קיימות שתי שיטות. יש אומרים (חידושי מרן רי"ז הלוי, 'קידוה"ח יומא סוכה' עמוד 8 ואילך), כי גם הכללים נמסרו להלכה למשה מסיני, ויש אומרים (עיי"ן "חזון איש" או"ח סימן קי"מ ס"ק ג'), כי בסיני נמסר אך יסוד הדין, שיש לקבוע את החודשים על פי חשבון התאמת חודשי הלבנה לשנת החמה, אך כללי הלוח שבידינו לא נמסרו למשה בסיני.

לעומת שיטת הרמב"ם, הרמב"ן סובר כי קיים אופן אחד בלבד לקידוש החודש - על פי בית דין. ברם, הלל ובית דינו קידשו את כל החודשים לעולם (השגות הרמב"ן לספר המצוות שם. ראה עוד שיטת הרמב"ם שם הלכה י"ג, ובספר המצוות מצוות עשה קי"ג), לפי שבליט ברירה ניתן לקדש את החודשים מראש.

[ראוי לציין, כי הראשונים הביאו מדברי רבינו סעדיה גאון, שגאון ומעולם קבעו בית דין את החודשים על פי כללי הלוח שבידינו, ולא נעשתה בעיקר על פי עדות העדים שהעידו בפניהם, וקבלת העדים נעשתה אך ורק מפני שמצווה היא מן התורה לקבלם כתוספת לעיקר, שהיא החשבון שבידינו. אך גדולי הראשונים (ראה רמב"ם בפירוש המשניות פרק ב') מציינים, כי לא כתב זאת אלא כדי לדחות את המינים והאפיקורסים].

דף כ/ב כ"ד שעי מכסי סיהרא

ברכת הלבנה - עד מתי?

אחת לחודש הלבנה מתכסה כליל מעינינו, עם חילוף החודשים, וכעבור זמן מה היא שבה ונגלית לעינינו, הולכת וגדלה מיום ליום, עד שצורתה עגלגלה ככדור, ושוב הוא מתכווץ והולך מיום ליום, עד סוף החודש וחוזר חלילה.

עם חידושה של הלבנה אנו מברכים את ברכת הלבנה, לתת שבח והודיה לבורא עולם "אשר במאמרו ברא שחקים" (שו"ע או"ח סי' תכ"ו סעיף א').

עד איזה תאריך בחודש ניתן לברך את ברכת הלבנה? ובכן, הדעת נותנת, כי כל עוד הלבנה "מתחדשת", גדלה, ניתן לברך עליה, אך מרגע שבו היא פוסקת לגדול, כבר לא ניתן לברך על "חידוש" הלבנה.

אכן, כך פוסק ה"שולחן ערוך" (שם סעיף ג', כפי שמבארים ה"מגן אברהם" וה"מאמר מרדכי"), כי ניתן לברך בחמש עשרה הימים הראשונים שמעת המולד, ימים מלאים. כלומר, אם ה"מולד", עת "נולדה" הלבנה החדשה, הוא בליל ראש חודש בשעה 20:00, ניתן לקדש את הלבנה עד ליל ט"ז, בשעה 20:00. אולם הרמ"א מסייג את הדברים, כי ניתן לקדש את הלבנה אך ורק עד שחולף מחצית הזמן המדויק של סיבובה החודשי - עשרים ותשעה יום, שתיים עשרה שעות ועוד קצת. שאם המולד אירע בליל ראש חודש בשעה 20:00, כבר לא ניתן לקדש את הלבנה בליל ט"ז, כי עתה הלבנה כבר אינה מתחדשת.

מקור הלכה זו במסכת סנהדרין (מ"א), בה מבואר, כי ניתן לברך על הלבנה עד שתתמלא פגימתה. כלומר, בחצי הראשון של החודש הלבנה פגומה, כי את חלקה איננו רואים, ובכל יום הפגימה החסרה מתמלאת והולכת. ניתן, איפוא, לברך על הלבנה רק בעודה "מתחדשת" ופגימתה מתמלאת. לאחר מכן, כשהיא מתחילה לשוב ולהיפגם, אין ניתן לברך "מחדש חדשים" (רש"י שם, ד"ה "עד שתתמלא").

אולם, ב"שיירי כנסת הגדולה" מביא שיטה הסוברת, כי ניתן לקדש את הלבנה גם ביום הששה עשר מן המולד! אחרי הזמן שקבע הרמ"א וגם אחר הזמן שקבע ה"שולחן ערוך". השאלה המתבקשת היא, כיצד ניתן לברך על "חידושה" של הלבנה בזמן שהיא כבר מתמעטת והולכת.

רבים וגדולים דנו בנושא, וה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סימן ק"ם) מוצא פתרון מסוגייתנו להבהיר את הדברים. בגמרתנו מבואר, כי לא ניתן להבחין בלבנה החדשה מיד, כי זעירה היא ביותר, וחולפות שעות אחדות, לעיתים שמונה עשרה שעות, עד שניתן להבחין בה.

מעתה, אומר ה"חתם סופר", אם עין אדם אינה מסוגלת להבחין בירח בעודו זעיר, וודאי אינה מסוגלת להבחין בשינויים זעירים בגודל הירח. ואכן, כל המביט בלבנה ביום השש עשרה מהמולד, אינו מבחין כי החלה להפגם, ורק לאחר שעות ארוכות ניכר הדבר. זהו טעמה של השיטה שהביא ב"שיירי כנסת הגדולה", כי כל עוד לא החלה הלבנה להיפגם לעינינו, ניתן לברך ברכת הלבנה.

האדמו"ר מצאנז זצ"ל (שו"ת "דבר יציב" או"ח סי' קע"ט) הוסיף והסביר, כי חז"ל קבעו את זמן ברכת הלבנה לפי ראות העיניים ולא לפי חישובים אסטרונומיים. לאמר, אף על

פי שלאור המידע שברשותנו הירח החל להחסיר ולהפגם, אין בכך מאום, מפני שחז"ל קבעו את הברכה לפי ראות עיני אדם מכדור הארץ. להלכה נקטו הפוסקים, כי אין לקדש את הלבנה עם ברכה לאחר הזמן שנקבע ב"שולחן ערוך" וברמ"א (שו"ת שבות יעקב שם, דברי מנחם ח"ב סי' תכז, ישועות יעקב סי' תכו סק"ה, שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סי' לח, ביאור הלכה סי' תכו ס"ג ד"ה ולא ועוד) [לגבי ט"ו לחודש לאחר זמן הרמ"א כתב ה"ביאור הלכה", כי ניתן לקדש, עיי"ש]. אך כתב ה"ביאור הלכה", כי יש אחרונים שכתבו שבדיעבד אם לא קידש את הלבנה עד ט"ז בחודש, יקדש בלא שם ומלכות.

חשבון הלוח העברי - על פי ה"מולד הממוצע"

הזמן בין מולד ירח אחד למשנהו הוא כחודש ימים. הזמן המדויק משתנה מחודש לחודש, וכנאמר בגמרתנו (כה"א): "פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה" [בזמננו הוא נע בין 29 יום ושש וחצי שעות ל-29 יום ועשרים שעות]. בתקופה בה בית דין קידשו את החודש על פי ראיית הלבנה, נזקקו לחשב במדויק מתי חל המולד, כדי לדעת אם ראיית הלבנה אפשרית בזמן שבו מעידים העדים כי ראוהו. **המולד הממוצע:** כאמור, הלל תקן וקבע את הכללים על פיהם מחשבים בכל הדורות את לוח השנה היהודי. הלוח של הלל אינו מבוסס על זמן המולד האמיתי בכל חודש, אלא על זמן המולד הממוצע. "ממוצע" היינו: הזמן הממוצע שבין ה"ארוכה" ל"קצרה". כלומר, לאורך שנים לא תהיה סטייה מזמני המולד, שכן, יש זמן ממוצע קבוע למולד, אלא שלעיתים תיתכן סטייה להקדמת המולד או לאיחורו, אך היא תתוקן בסטייה ניגודית בחודשים הבאים. את זמן המולד הממוצע קיבלו חז"ל הלכה למשה מסיני (פירוש רס"ג שמות יב/א), ששיעורו הוא 29 יום, 12 שעות, 44 דקות ושלוש שניות ושליש. זמן זה מופיע בגמרתנו בנוסח זה: "עשרים ותשעה יום, ומחצה [12 שעות], ושני שלישי שעה [ארבעים דקות] וע"ג חלקים". מה הם חלקים אלה?

אנו רגילים לחלק את השעה ל-60 [דקות] ול-3,600 [שניות, שכן בדקה 60 שניות]. חז"ל חלקו את השעה ל-1,080 חלקים. כל חלק של השעה מכיל, איפוא, 3 שניות ושליש. 73 חלקים של שעה, הם 4 דקות ו-3 שניות ושליש, כך שהזמן הנקוב בגמרתנו כ"שני שלישי שעה וע"ג חלקים" הוא 44 דקות ושלוש שניות ושליש לפי חלוקת השעה בימינו. במילים אחרות: הזמן הממוצע שבין מולד למולד הוא 29 יום, 12 שעות ו-793 חלקים (793 חלקים = 44 דקות ושלוש שניות ושליש). יחידת זמן זו מכונה בקיצור **כ"ט י"ב תשצ"ג; כ"ט - ימים, י"ב - שעות, תשצ"ג - חלקים**.

נדגים את הדברים: נניח, שמולד חודש תשרי התרחש בבוקר יום ראשון בשעה 05:00. מתי יחול המולד הבא? ובכן, עלינו להוסיף 29 יום (ארבעה שבועות ויום אחד) ונגיע ליום שני בשבוע. יש להוסיף עוד 12 שעות ונגיע לשעה 17:00 אחר הצהריים. כעת נוסיף את **תשצ"ג החלקים** ונמצא, כי המולד יחול בשעה - 17:44:3.333... המולד הבא של חודש כסלו כבר יחול ביום רביעי בבוקר בשעה 06:30 בערך.

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יעקב דיאמנט ז"ל
בי"ר יהושע ז"ל
נלבי"ע ה' טבת תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר יהושע דיאמנט ומשפ' שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת
הר"ר נתן גורמן ז"ל
בי"ר דניאל ז"ל נלבי"ע ח' טבת תשמ"א
וזוגי מרת חיה גרינה ע"ה
בי"ר זכריהו זצ"ל נלבי"ע כ' שבט תשי"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

הקדם והנצח
את נשמת יקירך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם
חל בחודשים:
טבת - שבט
אדר - ניסן

בגמרא המיוחדת
"מהדורת גר תמיד"
בהוצאת מאורות הדף היומי

עשרות אלפי גמרות
מודפסות ונלמדות לעילוי
הנשמה המונצחת
בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה: (טל) 03-5775307 סקס 03-7601020

לעילוי נשמת
מרת **יוכבד פינקלשטיין** ע"ה
בי"ר ישראל משה ז"ל
נלבי"ע ד' טבת תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידנו הר"ר שמחה רשף ומשפחתו שיחיו-גבעתיים

לעילוי נשמת
א"מ הר"ר **משה אריה דוקס** ז"ל
בי"ר שלמה ז"ל נלבי"ע ג' טבת תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו הר"ר שלמה דוקס ומשפ' שיחיו - פ"ת

הנרות הללו קודש הם

השבת פרשת "מקץ" זאת חנוכה **נלמד ליד שלחן השבת**
• קידוש וסעודה במקום הנרות • הנאה מאור הנרות לאחר הסעודה

הצטרף לרבבות הלומדים הלכות שבת ליד שולחן שבת

להשיג בחנויות הספרים המובחרות ובמוקד המכירות: 1700-500-151